

PŘEDMLUVA

Tato práce navazuje na mou kandidátskou disertaci; je novým zpracováním její problematiky na časově i materiálově širší základně.

Vznikla ze záměru pokračovat ve výzkumu, započatém v Polsku prof. Józefem Magnuszewským, navázat na jeho práci o literárních vztazích polsko-českých na konci 19. a na počátku 20. století a doplnit ji v těch úsecích literárního vývoje, jímž Magnuszewski pozornost nevěnoval, např. v oblasti historické prózy.

Hlavním úkolem a cílem mé práce je vyšetřit intenzitu polských vlivů na českou literaturu v době okolo první světové války a v prvním desetiletí po ní, zhruba asi do počátku let třicátých. Je to doba, z hlediska literárněvědného nedostatečně dosud prozkoumaná, která je dnes v popředí zájmu naší literární historie. České zájmy o polskou kulturu jsou v tomto období reprezentovány převážně ještě příslušníky starší, předválečné generace, která koncem let dvacátých postupně vymírá a uvolňuje místo novým lidem, novým jménům a novým tendencím.

Moje práce jednak na práci Magnuszewského časově přímo navazuje, jednak se s ní někde (hlavně v kapitole o Przybyszewském) částečně prolíná, protože práce Magnuszewského v některých svých úsecích sahá až do dvacátých let našeho století.

Magnuszewski sám se hned v předmluvě k své knize vyslovil o literárních vztazích polsko-českých v meziválečném období velmi skepticky, až nihilisticky:

„Nurt szerokiej, społecznej wymiany literackiej tak obiecująco wzmoczonej w latach siedemdziesiątych i osiemdziesiątych ubiegłego stulecia, wysychł bardzo na przełomie wieków i zagubił się w miazgach okresu międzywojennego. Dziś musi sobie torować drogę na nowo.“¹⁾

To nezní nikterak povzbudivě. Je však nezbytně třeba soustavně vyšetřit literární styky a vztahy polsko-české ve všech obdobích, tedy i těch, kde to na první pohled nevypadá nijak slibně ani vděčně. Dnes je významným úkolem nejen literárněvědným, ale i politickým, prozkoumat co nejzevrubněji všechny spoje a souvislosti, které spojují oba sousední bratrské národy. Z tohoto hlediska je nutné jít nejenom do hloubky, ale také do šířky, protože vliv epigonů na čtenářskou základnu bývá někdy větší než vliv hlavních tvůrců. Je nezbytné věnovat pozornost i tvorbě regionální, protože krajová literatura z pohraniční oblasti česko-polské již svou geografickou polohou bývá přirozeným prostředníkem vlivů, stává se transitní literární oblastí, kudy vlivy, podněty, předlohy a výpůjčky nejschůdnější cestou pronikají až

¹⁾ Józef Magnuszewski, *Stosunki literackie polsko-czeskie w końcu XIX i na początku XX wieku*, Wrocław 1951, 5.

k jádru sousední literatury národní a kde už sám styk se smíšeným jazykovým územím vede spisovatele k zájmu o kulturu onoho druhého národa.

Magnuszewského formulace je naštěstí spíše pěkným obratem stylistickým než přesným vystižením skutečnosti. Proud kulturní vzájemnosti polsko-české byl na přelomu století imponantně mohutný a bohatý, jak dokazují stále nové materiálové práce, a právě proto vidíme jeho pozdější oslábnutí zvláště výrazně a někdy až poněkud přehnaně. Ve skutečnosti široký proud česko-polské kulturní vzájemnosti nikdy zcela nezaknulo, i když znatelně ochabl v období mezi dvěma světovými válkami. Magnuszewski ostatně sám na okraji své práce, jejíž těžiště je v dobách předválečných, zaznamenal řadu faktů, svědčících o kulturní vzájemnosti polsko-české také v letech poválečných. Také výklad, proč došlo k oslabení, je u Magnuszewského zjednodušen. Magnuszewski se domnívá, že literární vztahy polsko-české se po roce 1890 a také v období meziválečném octly „v slepé uličce“ především proto, že hlavními iniciátory vzájemné spolupráce ze strany polské byli tehdy Przesmycki a Przybyszewski, oba zjevy úpadkové a nepokrokové – Przesmycki, zastánce tzv. „čistého umění“, odtrženého od života; Przybyszewski, satanista a dekadent v nejvlastnějším slova smyslu.²⁾ Avšak situace nebyla tak zlá. Je sice pravda, že v období okolo první světové války a po ní značnou část polských spojů k české literatuře zabírají vlivy dekadentní a regresivní, je však třeba také uvážit, že Przybyszewski byl u nás ještě v letech dvacátých celkem přátelsky a vlídně přijímán především jako proslulý Polák a Slovan a že i v jeho nadšeném, v podstatě naivním a nekritickým čechofilství je také ledačco kladného, co přispívalo k utužování a posilování česko-polské vzájemnosti více a trvaleji než jeho přímé literární kontakty.

V českém pracujícím lidu bylo vždy hluboce zakořeněno vědomí kmenové a jazykové pospolitosti s lidem polským a tento zdravý základ nemohly narušit ani nezdravé vlivy polské dekadence, nehledě k tomu, že i v těchto vlívech, ač to zní zdánlivě paradoxně, byl silný aspekt slovanský, jak³⁾ bude doloženo dále, že i zde bylo česko-polské bratrství vyjádřeno nejednou velmi výrazně zejména při vzájemných osobních stycích kulturních představitelů obou národů.

Považuji za svou milou povinnost poděkovat co nejuprávněji všem, kteří mi přispěli radou a pomocí, především členu korespondentu ČSAV prof. dr. Franku W o l l m a n o v i, pod jehož vedením práce vznikala a který mi věnoval mnoho svého drahocenného času. Wollmanovy vědecké práce byly také vedle materiálů IV. mezinárodního sjezdu slavistů a pochopitelně ještě před nimi mým hlavním metodologickým vodítkem, tak zejména jeho souhrnná studie *Srovnávací metoda v literární vědě*, která již před sjezdem (rukopis byl dodán do redakce *Slovanských študií* v březnu 1957) stanovila základní zásady marxistické literárněvědné komparatistiky.

Děkuji rovněž srdečně členu korespondentu ČSAV prof. dr. Josefu H r a b á k o v i a prof. dr. Arturovi Z á v o d s k é m u za četná významná upozornění a doplnění, doc. dr. Milanu K u d ě l k o v i za cenné údaje, připomínky a bibliografické pokyny a dr. Mečislavu K r h o u n o v i za podněty, rady a účinnou pomoc při opatrování materiálu.

²⁾ „Obaj (rozuměj Przesmycki a Przybyszewski) zaś związani są z literaturą przeżywającej już głęboki kryzys burżuazji i wprowadzają wzajemną współpracę w ślepą uliczkę, tym bardziej że nie można im przeciwstawić nikogo z obozu postępu. Z tej ślepej uliczki nie wyszły stosunki literackie polsko-czeskie i w okresie międzywojennym.“ (M a g n u s z e w s k i, o. c., 179.)